

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

**“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

IV Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

**“КОНЦЕПТИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО
СУСПІЛЬСТВА”**

(Одеса, 21-22 травня 2021 року)

Одеса -2021

УДК: 1:403:316.6(08)

К 65 Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства :
Матеріали IV Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» (Одеса, 21-22 травня 2021 р.) 65 с.

Рецензенти:

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

Романенко Михайло Ілліч - доктор філософських наук, професор кафедри філософії Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти»

Збірник матеріалів IV Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують соціокультурні засади трансформацій ціннісної сфери життєдіяльності суспільства, аналізують соціокультурні трансформації молодіжного соціуму, показують соціокультурні трансформації освітнього середовища та розкривають проблемні моменти культури бізнесу в умовах соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства, а також розглядають синергетику як самоорганізаційну систему у суспільстві, що трансформується. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 27 травня 2021 року)

«Концепти соціокультурної трансформації сучасного суспільства»**21-22 травня 2021 року****ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ****Голова:**

О. Я. Чебикін – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України, Заслужений діяч науки і техніки України.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Койчева Тетяна Іванівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Лісеснко Олена Василівна – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, завідувач історико-філософського відділення Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Балашенко Інна Валеріївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Атаманюк Зоя Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Помічники:

Пазюк Руслана – лаборант кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, студентка історико-філософського відділення Університету Ушинського.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Борінштейн Євген Русланович (Одеса) – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

РОЗВИТОК ЛЮДСТВА: ВІД БІОЛОГІЧНОГО СТАНУ ДО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО (ТОЧКА ЗОРУ СОЦІАЛЬНОГО ФІЛОСОФА)

З моєї точки зору, коли ми досліджуємо людину, то треба починати з архаїки (грец. – стародавнини), з тих перших кроків, які робить людство на шляху культурного розвитку. Слід підкреслити, що архаїчна, або первісна, культура виглядає такою тільки для нас, для людей, що належать сучасності.

Вона постає в наших очах вельми примітивною, і нам починає здаватися, що в давні часи люди в організації свого життя ще чогось не подумали, не розраховували і не зрозуміли. Однак первісна культура не потребує ні в похвалах, ні в засудженні: в період свого розквіту вона була даністю і не могла бути піддана будь-якого роду критиці. Розуміння цієї обставини дуже важливо. Тому «примітивність» тут бажано розуміти як «особливість». Така точка зору не є новиною. Її сповідують вчені різних напрямів та течій [1, с.15; 2, с. 9; 3, с. 44].

Своєрідною рисою поведінки людей цього далекого часу було, наприклад, те, що в примітивних культурах погано розрізняли наявне і уявне. Люди довіряли, вірили в слово і вигадку розцінювали як реальність. Тому в зазначеному плані культура була більш «буквальна», ніж культура нашого часу. У багатьох випадках така «чуттєвість» думки грала позитивну роль. Наприклад, «заклинання звіра» перед прийдешньою полюванням на нього.

Чи існують такі ("буквалістські!") зв'язки і відносини всередині сучасної культури? Так, але вони не буквальні. Вони – завжди метафоричні. Однак до недавнього часу вчені вели суперечки: чи пов'язаний акустичний вигляд слова з тим, що воно позначає? З першого погляду може здатися, що це так: «жук» він дзижчить. Але можливий і інший приклад: в російській - мові слово «яма» вказує на значне поглиблення в землі, а в Японії слово «яма» - це гора («Фудзі-яма»).

Отже, віра в те, що «позначає» має бути схоже з «позначається», виростає з архаїки. Колись людина давала імена предметів, і вони відповідно ставали їх символами (емоційними «двійниками»). Саме тому стародавні люди (про що свідчать спостереження етнографів) не розрізняли символ і річ. Слово-ім'я починало жити самостійним життям. Так і наші сучасники часом побоюються говорити вголос про небезпеки і хвороби, боячись, що слова можуть «притягнути» до себе відповідні події.

До початку ХІХ століття, коли, здавалося б, все людство йшло по шляху прогресу, первісна культура не розчинилася в океані часу. У ХХІ столітті, столітті так званої «розсудливості» та чи не безмежних технічних можливостей,

архаїка знаходиться біля нас, хоча нам не завжди хочеться зізнаватися в цьому. Тисячі років архаїчної культури не могли зникнути безслідно.

Так, одним з її елементів, що дійшли до наших днів, є «культ предків». Стародавні люди не могли повірити в смерть, вони вважали, що померлі живуть десь поруч з ними, спостерігають і коментують їх вчинки. Звідси ритуали і обряди, що дійшли до наших днів, заклики живуть до відповідної поведінки з мотивуючою посиланням на героїв і гідних людей минулого історичного часу. Як якщо б вони (кого вже немає!) споглядали тих, хто продовжує жити.

Існують також незліченні прикмети (архаїчного) минулого: амулет в реактивному літаку, татування, боязнь темряви, привидів та інше. При цьому чим актуальніше і навіть небезпечніше (для людини) життєва ситуація, тим помітніше прояв рис архаїки в поведінці людей.

Люди доісторичного часу ставилися до символу як до речі. Символи жили в уяві людей в тісному єднанні з тим, що було ними позначено.

Тварина, рослина, неживий предмет – всі вони в просторі думки отримували чітко позначене словом місце. Історично дуже повільно почала формуватися реальність нового типу-духовна культура.

Саме на історичному шляху людства, а особливо з того часу, коли людина почала усвідомлювати себе особистістю, культура стала самодостатнім явищем. Вона визначила функціональний напрямок і почала виконувати дію, визначену законами розвитку суспільства. Вже в стародавні часи, коли почалося свідоме пізнання навколишнього середовища, людина стала затверджуватися через специфіку засобів (технологій) діяльності, виробляючи кінцевий продукт, тобто результат своєї праці. Поведінка свідомо мотивується і регулюється не тільки біологічними, а й соціальними інтересами і вимогами, прийнятими в цьому середовищі, правилами, їх нормують. Це створювало «впорядковані» колективи, які виробляли загальноприйняті цінності.

Проводилися символічні визначення явищ і понять, сконструйовані з метою фіксації і трансформації соціально значущої інформації, знань, уявлень, ідей, досвіду. Все це робило розширення виробництва, розподілу і споживання соціальних благ. Культура як уособлення процесу життєдіяльності виробляла своєрідний комплекс (правила гри) колективного співіснування, визначала критерії оцінювання тих чи інших інтелектуальних дій, виробляла методи і методики передачі інформації, що сприяло розвитку суспільства.

Людство хоча і було єдиним біологічним видом, ніколи не було єдиним соціальним колективом. Земна твердь освоювалася людиною нерівномірно. Це пояснювалося природними і кліматичними умовами. Відповідно кожна група розвивалася ізольовано, безвідносно один одного як у часі, так і в просторі. Відповідно цивілізаційний процес істотно різниться у народів кожної історичної епохи, а також кожного континенту. Навіть на одному континенті проживають різні за віком етнічні спільноти, що істотно позначається, зокрема, на розвитку культурного процесу. Тому культурні досягнення мають специфічні особливості у народів різних регіонів Землі.

Культура, як і культурний процес, - це постійне самооновлення, вироблення нових форм, засобів задоволення інтересів і потреб людей в

залежності від конкретної соціально-економічної ситуації з урахуванням регіональних особливостей (вони завжди здатні до саморозвитку, тобто до ускладнення організаційних параметрів всієї системи).

Відмічу, що до ХХ століття культурний процес розвивався переважно на макрорівні без видимих взаємозв'язків із загальним розвитком. Можна навести багато яскравих прикладів: культура Греції та Риму не впливала на культуру Американського континенту, культура епохи Відродження розвивалася без зв'язків з культурами Далекого Сходу та інше.

Культура як явище – це спільне надбання колективної життєдіяльності людей, але безпосередніми творцями художніх цінностей особистості, адже кінцевий продукт може створити лише індивідуум, і тільки потім цей продукт стає надбанням людства. Тому особистість – це та рушійна сила, яка творить колективний культурний процес.

Коли людство усвідомило культуру як систему цінностей, норм, традицій, як знакову систему для закріплення і передача досвіду комунікації і регуляції поведінки, культура вийшла на рівень самодостатнього явища. Початкові форми засновані на міфології, магії і ритуальній обрядовості. З удосконаленням суспільних відносин ускладнювався і культурний процес. Культурний процес розвивається протягом історичного часу виходячи з потреб суспільства за наявності творців, здатних реалізувати в художніх формах ідею, висунуту суспільством.

Важливо відмітити особливість культури, яку побіжно констатує П.С.Гуревич: культура характеризує здатність людини до свobodної творчої діяльності [4, с. 33]. На мій погляд, це є знаковим, бо доводить, що свобода є природною властивістю людини, а культура як сукупність суспільних досягнень розвиває свободу і закріплює її існування в нормативно-правовій базі суспільства.

З розвитком суспільних відносин розвивається і ускладнюється культурний процес; в ньому диференціюється духовна і матеріальна культура, утворюючи спеціалізовані форми, при цьому кожна отримує самодостатній напрямок і має тенденцію виділення в галузі, побічно взаємопов'язані з загально-культурологічним розвитком.

Усвідомлення тісного взаємозв'язку культури і соціуму призвело до розуміння єдності соціокультурного в людині. Соціокультурне – це єдність соціального і культурного, пов'язана з конкретною діяльністю людини во всіх формах буття..

Провідними формами соціокультурного процесу стали мистецтво (образотворче, театр, архітектура, музика, хореографія), філософія, релігія, наука, література, мораль, право, політична ідеологія, на базі яких культурологічна думка набуває рис культурологічних досліджень з ознаками систематизованих нормативних знань. В результаті накопичення конкретних емпіричних спостережень формується система культурологічних навчань. Згодом вони стають професійною справою вчених кожного з позначених напрямків. До другої половини ХІХ століття кожне з них розвивалося самостійно, без урахування міжпредметних взаємозв'язків, і лише на початку

XX століття були зроблені спроби виробити узагальнюючі підходи до формування наукових основ культурології, бачення її як цілісного явища, вивести загальне і відмінне в загально-історичному і культурологічному розвитку окремих народів, а також розвитку культурного процесу в цілому. І тільки в другій половині XX століття були вироблені цілісні уявлення про розвиток культурного процесу, культурної творчості, соціокультурного.

Але саме системне-філософське розуміння розвитку людства надало можливості аналізу соціокультурного як змістовного Монблану Homo Sapiens.

Список використаних джерел

1. Найдорф М.И. Основные понятия культурологи. Одесса: Друк, 2005. 192 с.
2. Романов Ю.И. Культурология. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 206 с.
3. Тэйлор Э.Б. Первобытная культура. Москва: Политиздат, 1989. 573 с.
4. Гуревич П.С. Культурология: учебник для вузов. Москва: Гардарики, 2007. 280 с.

Aksonova Vira Ihorivna – Doctor of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Professional Pedagogy and Social Sciences and Humanities Flight Academy of the National Aviation University,

Sklovsky I.Z. – Doctor of Philosophy, Associate Professor at the Department of Philosophy, Sociology and Management of Socio-Cultural Activity South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

METHODOLOGICAL CONCEPTS OF PHILOSOPHY AND SCIENCE USED IN THE COGNITIVE ACTIVITY OF A MODERN RESEARCHER

Philosophy primarily teaches thinking, creatively solving problems, diverse issues, or conducting research. According to Hegel, philosophy is a living soul of culture. The subject of philosophy - is nature, society, thinking, considered from the angle of objective-subjective relations. In other words, the subject of philosophy is "man and world". Philosophy is a form of knowledge of the most general principles of being and the characteristic features of its philosophical comprehension is universalism and substantiality. A characteristic feature of the style of philosophical thinking is doubt.

Philosophy replenishes and deepens its ideas about the world in the process of synthesizing the results of the whole complex of sciences, assimilating in its conceptual-categorical apparatus the last main achievements.

Functions of philosophy are cognitive, worldview, methodological, critical, axiological, ontological, cultural, heuristic, informational, communicative and educational. Dialogue of concepts, thoughts, views in the modern world acts as a factor in the development of the philosophical process.